

Тема 5. ТРАВМАТИЗМ ТА ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ В ГАЛУЗІ. РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

- 5.1 Загальні терміни та визначення. мета і завдання розслідування нещасних випадків.
- 5.2 Розслідування нещасних випадків, які сталися на підприємстві
- 5.3 Расследование и учет случаев профессиональных заболеваний
- 5.4 Розслідування та облік аварій
- 5.5 Причини виробничих травм та професійних захворювань
- 5.6 Методи дослідження виробничого травматизму
- 5.7 . Заходи щодо попередження причин виробничого травматизму

5.1. Загальні терміни та визначення. Мета і завдання розслідування нещасних випадків.

Терміни та визначення основних понять з охорони праці наведено в ДСТУ 2293-99 "Охорона праці. Термін та визначення основних понять »та інших стандартах системи безпеки праці (ССБТ).

Розглянемо найбільш важливі з них.

Умови праці - сукупність чинників виробничого середовища і трудового процесу, які впливають на здоров'я і працездатність людини під час виконання нею трудових обов'язків.

Травма - порушення анатомічної цілісності організму людини, або його функцій внаслідок дії чинників зовнішнього середовища.

Травми поділяються на: механічні (удари, переломи, рани та ін); теплові (опіки, обмороження, теплові удари); хімічні (хімічні опіки, гострі отруєння); електричні та ін..

Виробничий травматизм - явище, що характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві

Нещасний випадок на виробництві - раптове погіршення стану здоров'я чи настання смерті працівника під час виконання ним трудових обов'язків внаслідок короткочасного (тривалістю не довше однієї робочої зміни) впливу небезпечного або шкідливого чинника

Акт про нещасний випадок на виробництві - Офіційний документ, який складає комісія з розслідування нещасного випадку, внаслідок якого працівник згідно з медичним висновком втратив працездатність щонайменше на один день, або виникла необхідність перевести його на іншу (легшу) роботу терміном щонайменше на один день, або в разі його смерті.

Професійне захворювання - патологічний стан людини, обумовлений надмірним напруженням організму, або дією шкідливого виробничого чинника під час трудової діяльності.

Згідно з порядком [] до гострого професійного отруєння належить захворювання, що виникло після однократноо впливу на працівника шкідливої речовини (речовин).

До гострого професійного захворювання належить захворювання, що виникло після однократного (протягом не більше однієї робочої зміни) впливу на працівника шкідливих факторів фізичного, біологічного та хімічного характеру.

Страховий випадок – нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму, з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг.

Аварія – небезпечна подія техногенного характеру, що створює на об'єкті території або акваторії загрозу для життя і здоров'я людей і призводить до руйнування будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи завдає шкоди навколишньому природному середовищу.

Територія підприємства – земельна ділянка, яка надана підприємству у користування, а також ділянка, яка віднесена до території підприємства згідно з рішенням відповідно сільської, селищної, міської ради.

Основна **мета** розслідування та обліку нещасних випадків – виявлення недоліків, усунення яких веде до більш повної безпеки на наших підприємствах. Необхідність і важливість розслідування нещасних випадків на виробництві полягає у наступному.

1. Матеріали розслідування є для адміністрації однією з підстав для планування своєї діяльності по зниженню та ліквідації травматизмів. Неправильне або неповне розслідування не дає можливості вжити заходів з ліквідації причин, що викликають нещасні випадки.

2. Акти форми Н-1, що складаються при встановленні факту нещасного випадку на виробництві, є єдиним первинним документом, що підтверджує, що нещасний випадок мав місце.

3. Матеріали розслідування лежать в основі визначення осіб, відповідних за нещасний випадок на виробництві, та притягнення їх до відповідальності. Ці матеріали є основними при визначенні ступеня відповідальності адміністрації та потерпілого при вирішенні питання про суму відшкодування шкоди, заподіяної робітникам і службовцям каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

4. Акти форми Н-1 служать першоджерелом для державної статистичної звітності з охорони праці. На підставі цієї звітності планується загальнодержавні заходи щодо попередження та ліквідації травматизму і професійних захворювань на виробництві.

5.2 Розслідування нещасних випадків, які сталися на підприємстві

Згідно зі статтею 22 Закону України "Про охорону праці" роботодавець повинен організовувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до постанови, затвердженої Кабінетом Міністрів України НПАОП 0.00-6.02-11 «Порядок проведення

розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» [Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. НПАОП 0.00-6.02-11. Затвердженого постановою КМУ від 30 листопада 2011 р. за № 1232]. Цей порядок визначає процедуру проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків (НВ), професійних захворювань (ПЗ) і аварій, що сталися з працівниками на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності або в їх філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах (далі – підприємства).

Розслідування нещасного випадку - це з'ясування обставин, за яких стався нещасний випадок, встановлення причин, його викликаних, і розробка заходів щодо їх попередження.

Розслідування проводиться у разі виникнення НВ, а саме обмеженої в часі події або раптового впливу на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких зафіксовано шкоду здоров'ю, зокрема:

- від отримання поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних другою людиною;
- гострого професійного захворювання, гострого професійного та інших отруєнь;
- одержання сонячного або теплового удару, опіку, обмороження, а також у разі утоплення;
- ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням;
- одержання ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха, контакту з представниками тваринного і рослинного світу, які призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менше ніж на один робочий день; зникнення, а також настання смерті робітника під час виконання ним трудових обов'язків.

Обставини, за яких нещасний випадок визнається таким чином , що він пов'язаний з виробництвом

До обставин, при яких нещасний випадок вважається пов'язаним з виробництвом та складається акт Н-1, відносять:

- 1) виконання потерпілим трудових (посадових) обов'язків за режимом роботи підприємства, у тому числі у відрядженні;
- 2) перебування на робочому місці, на території підприємства* або в іншому місці для виконання потерпілим трудових (посадових) обов'язків чи завдань роботодавця з моменту прибуття потерпілого на підприємство до його відбуття, що фіксується відповідно до правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, в тому числі протягом робочого та надурочного часу;
- 3) підготовка до роботи та приведення в порядок після закінчення роботи знарядь виробництва, засобів захисту, одягу, а також здійснення заходів

щодо особистої гігієни, пересування по території підприємства перед початком роботи і після її закінчення;

4) виконання завдань відповідно до розпорядження роботодавця в неробочий час, під час відпустки, у вихідні, святкові та неробочі дні;

5) проїзд на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підприємству, або іншому транспортному засобі, наданому роботодавцем відповідно до укладеного договору;

б) використання власного транспортного засобу в інтересах підприємства з дозволу або за письмовим дорученням роботодавця чи безпосереднього керівника робіт;

7) виконання дій в інтересах підприємства, на якому працює потерпілий, тобто дій, які не належать до його трудових (посадових) обов'язків, зокрема із запобігання виникненню аварій або рятування людей та майна підприємства, будь-які дії за дорученням роботодавця; участь у спортивних змаганнях, інших масових заходах та акціях, які проводяться підприємством самостійно або за рішенням органів управління за наявності відповідного розпорядження роботодавця;

8) ліквідація наслідків аварії, надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру на виробничих об'єктах і транспортних засобах, що використовуються підприємством;

9) надання підприємством шефської (благодійної) допомоги іншим підприємствам, установам, організаціям за наявності відповідного рішення роботодавця;

10) перебування потерпілого у транспортному засобі або на його стоянці, на території вахтового селища, у тому числі під час змінного відпочинку, якщо настання нещасного випадку пов'язане з виконанням потерпілим трудових (посадових) обов'язків або з впливом на нього небезпечних чи шкідливих виробничих факторів чи середовища;

11) прямування потерпілого до об'єкта (між об'єктами) обслуговування за затвердженим маршрутом або до будь-якого об'єкта за дорученням роботодавця;

12) прямування потерпілого до місця чи з місця відрядження згідно з установленим завданням, у тому числі на транспортному засобі будь-якого виду та форми власності;

13) раптова серцева смерть потерпілого внаслідок гострої серцево-судинної недостатності під час перебування на підземних роботах (видобування корисних копалин, будівництво, реконструкція, технічне переоснащення і капітальний ремонт шахт, рудників, копалень, метрополітенів, підземних каналів, тунелів та інших підземних споруд, проведення геологорозвідувальних робіт під землею) або після підйому потерпілого на поверхню з даною ознакою, що підтверджено медичним висновком;

14) скоєння самогубства працівником плавскладу на судах морського, річкового та рибпромислового флоту в разі перевищення обумовленого колективним договором строку перебування у рейсі або його смерті під час

перебування у рейсі внаслідок впливу психофізіологічних, небезпечних чи шкідливих виробничих факторів;

15) оголошення потерпілого померлим унаслідок його зникнення, пов'язаного з нещасним випадком під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків;

16) заподіяння тілесних ушкоджень іншою особою або вбивство потерпілого під час виконання чи у зв'язку з виконанням ним трудових (посадових) обов'язків або дій в інтересах підприємства незалежно від порушення кримінальної справи, крім випадків з'ясування потерпілим та іншою особою особистих стосунків невиробничого характеру, що підтверджено висновком компетентних органів;

17) одержання потерпілим травми або інших ушкоджень внаслідок погіршення стану його здоров'я, яке сталося під впливом небезпечного виробничого фактора чи середовища у процесі виконання ним трудових (посадових) обов'язків, що підтверджено медичним висновком;

18) раптове погіршення стану здоров'я потерпілого або його смерті під час виконання трудових (посадових) обов'язків внаслідок впливу небезпечних чи шкідливих виробничих факторів та/або факторів важкості чи напруженості трудового процесу, що підтверджено медичним висновком, або якщо потерпілий не пройшов обов'язкового медичного огляду відповідно до законодавства, а робота, що виконувалася, протипоказана потерпілому відповідно до медичного висновку;

19) перебування потерпілого на території підприємства або в іншому місці роботи під час перерви для відпочинку та харчування, яка встановлюється згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, технологічної перерви, а також під час перебування на території підприємства у зв'язку з проведенням виробничої наради, одержанням заробітної плати, проходженням обов'язкового медичного огляду тощо або проведенням з дозволу чи за ініціативою роботодавця професійних та кваліфікаційних конкурсів, спортивних змагань та тренувань чи заходів, передбачених колективним договором, якщо настання нещасного випадку пов'язано з впливом небезпечних чи шкідливих виробничих факторів, що підтверджено медичним висновком.

Обставини, під час яких нещасні випадки не визнаються такими, що пов'язані з виробництвом:

1) перебування за місцем постійного проживання на території польових і вахтових селищ;

2) використання в особистих цілях без відома роботодавця транспортних засобів, устаткування, інструментів, матеріалів тощо, які належать або використовуються підприємством (крім випадків, що сталися внаслідок їх несправності, що підтверджено відповідними висновками);

3) погіршення стану здоров'я внаслідок отруєння алкоголем, наркотичними засобами, токсичними чи отруйними речовинами, а також їх дії (асфіксія, інсульт, зупинка серця тощо), що підтверджено відповідним медичним висновком, якщо це не пов'язано із застосуванням таких речовин у

виробничому процесі чи порушенням вимог щодо їх зберігання і транспортування, або якщо потерпілий, який перебував у стані алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння, до настання нещасного випадку був відсторонений від роботи відповідно до вимог правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства або колективного договору;

4) алкогольне, токсичне чи наркотичне сп'яніння, не зумовлене виробничим процесом, що стало основною причиною нещасного випадку за відсутності технічних та організаційних причин його настання, що підтверджено відповідним медичним висновком;

5) скоєння злочину, що встановлено обвинувальним вироком суду або відповідною постановою слідчих органів;

6) природна смерть, смерть від загального захворювання або самогубство, що підтверджено висновками судово-медичної експертизи або слідчих органів.

Порядок розслідування НВ представлений в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Розслідування нещасних випадків, що сталися на підприємстві

порядок розслідування	розслідування	спеціальное расследование
	Одиночний НС	<ul style="list-style-type: none"> • НВ із смертельними наслідками; • групові НВ, які сталися одночасно з двома і більше працівниками, незалежно від ступеня тяжкості отриманих ними травм; • випадки смерті працівників на підприємстві; • випадки зникнення працівників під час виконання трудових (посадових) обов'язків; • НВ, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого.
повідомити	<ul style="list-style-type: none"> • керівника робіт; • роботодавця; • керівника первичної організації профсоюзу; • керівника підприємства, де працює потерпілий, якщо потерпілий є працівником іншого підприємства; • органи державної пожежної охорони за місцезнаходженням підприємства - у разі НС, який стався внаслідок пожежі; • установа ДСЕС, яка обслуговує підприємство, у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння). 	<ul style="list-style-type: none"> • територіальному органу Держгірпромнагляду за місцезнаходженням підприємства; • органу прокуратури за місцем настання нещасного випадку; • Фондові за місцезнаходженням підприємства; • органу управління підприємства (у разі його відсутності - місцевій держадміністрації); • закладові ДСЕС, який здійснює санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством (у разі виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь)); • первинній організації профспілки незалежно від членства потерпілого в профспілці (у разі наявності на підприємстві кількох профспілок - профспілці, членом якої є потерпілий, а у разі відсутності профспілки - уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці); • органи галузевої профспілки вищого рівня, а у разі їх відсутності - територіальному профоб'єднанню за місцем настання НВ; • органи з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій за місцем настання НВ (у разі необхідності).
призначає комісію	Роботодавцям (протягом доби)	Держгірпромнагляд
склад комісії (не менш як 3)	<ul style="list-style-type: none"> • керівник (спеціаліст) служби ВІД, або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з питань ОП (голова комісії); • представник Фонду за місцезнаходженням 	<ul style="list-style-type: none"> • посадова особа територіального органу Держгірпромнагляду (голова комісії); • представник Фонду за місцезнаходженням підприємства або за місцем настання НВ у разі, якщо НВ стався з фізичною особою -

<p>особи)</p>	<p>підприємства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • представник первинної організації профспілки підприємства, членом якого є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки; • представник підприємства; • інші особи. 	<p>підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, або внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;</p> <ul style="list-style-type: none"> • представник органу управління підприємства або місцевої держадміністрації у разі, якщо зазначений орган відсутній або нещасний випадок стався з фізичною особою - підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, або внаслідок дорожньо-транспортної пригоди; • представник роботодавця або роботодавця (у виняткових випадках); • представник первинної організації профспілки незалежно від членства потерпілого в профспілці (у разі наявності на підприємстві кількох профспілок - представник профспілки, членом якої є потерпілий, а у разі відсутності профспілки - уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці); • представник профспілкового органу вищого рівня або територіального профоб'єднання за місцем настання НВ; • представник закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює санітарно-епідеміологічний нагляд за підприємством, або такого закладу за місцем настання НВ, якщо він стався з фізичною особою - підприємцем чи особою, що забезпечує себе роботою самостійно, у разі розслідування випадку гострого професійного захворювання (отруєння); • представник Держсільгоспінспекції у разі, коли НВ стався під час експлуатації зареєстрованих в ній сільськогосподарських машин (тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, тракторних причепів, обладнання тваринницьких ферм, посівних та збиральних машин).
<p>робота комісії</p>	<ul style="list-style-type: none"> • обстежити місце, де стався нещасний випадок, одержати письмові чи усні пояснення від роботодавця і його представників, посадових осіб, працівників підприємства, потерпілого (якщо це можливо), опитати осіб - свідків нещасного випадку та осіб, причетних до нещасного випадку; • визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці; • визначити необхідність проведення лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи для встановлення причини нещасного випадку і розроблення плану заходів щодо запобігання подібним нещасним випадкам; • вивчити первинну медичну документацію (журнал реєстрації травматологічного пункту лікувально-профілактичного закладу, звернення потерпілого до медичного пункту або медико-санітарної частини підприємства, амбулаторну картку та 	

	<p>історію хвороби, документацію відділу кадрів, відділу (служби) охорони праці тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> • з'ясувати обставини і причини настання нещасного випадку; • визначити, пов'язаний чи не пов'язаний нещасний випадок з виробництвом; • установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити план заходів щодо запобігання подібним нещасним випадкам; 	
	<ul style="list-style-type: none"> • скласти акти за формою Н-5 (у п'яти примірниках) і Н-1. 	<ul style="list-style-type: none"> • зустрітися з потерпілим (якщо це можливо) або членами його сім'ї чи уповноваженою особою, яка представляє його інтереси, щодо роз'яснення їх прав у зв'язку з настанням нещасного випадку; • скласти акти за формою Н-5 і Н-1 (Кількість примірників актів визначається залежно від кількості потерпілих та органів, яким вони надсилаються).
роботода вєць зобов'язан ний		<ul style="list-style-type: none"> • зробити за рішенням спеціальної комісії фотознімки місця, де стався нещасний випадок, пошкоджених об'єктів, устаткування, інструментів, а також надати спеціальній комісії технічну документацію та інші необхідні матеріали; • створити належні умови для роботи спеціальної комісії (забезпечити приміщенням, засобами зв'язку, оргтехнікою, автотранспортом, канцелярським приладдям); • організувати у разі проведення розслідування випадків гострого професійного захворювання (отруєння) медичне обстеження інших працівників відповідної ділянки підприємства; • забезпечити проведення необхідних лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи тощо; • організувати друкування, тиражування і оформлення в необхідній кількості матеріалів спеціального розслідування; • організувати доставку тіла загиблого працівника, його ідентифікацію та відшкодувати пов'язані з цим витрати.
час на рослідув ання	протягом 3 робочих днів	протягом 10 робочих днів. У разі потреби зазначений термін може бути продовжений органом, який утворив спеціальну комісію.
затверджує акт	роботодавець протягом	керівник органу Держнаглядохоронпраці протягом
Розсила ються	<i>протягом доби надсилаються роботодавцем акти форми Н-5, Н-1:</i>	<i>у п'ятиденний термін надсилаються роботодавцем примірники АКТИВ форми Н-5, Н-1:</i>

<p>акти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • керівнику (спеціалісту) служби охорони праці або посадовій особі (спеціалісту), на якого роботодавцем покладено виконання функцій з питань ОП, підприємства, працівником якого є потерпілий. • потерпілому або особі, яка представляє його інтереси; • Фонду за місцезнаходженням підприємства; • територіальному органу Держгірпромнагорохоронпраці за місцезнаходженням підприємства; • первинної організації профспілки, представник якої брав участь у роботі комісії, або уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки. • копія акта форми Н-5 та Н-1 надсилаються органу управління підприємства, а в разі його відсутності - місцевій держадміністрації 	<ul style="list-style-type: none"> • потерпілому, членам його сім'ї або уповноваженій особі, яка за довіреністю представляє його інтереси; • Фондові за місцезнаходженням підприємства; • територіальному органу Держгірпромнагляду за місцезнаходженням підприємства. <p>копії матеріалів спеціального розслідування надсилаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • органам прокуратури, • іншим органам, представники яких брали участь у проведенні спеціального розслідування; • Держгірпромнагляду; • Фонду. <p><i>Умовні позначення в таблиці:</i> НВ – нещасний випадок; ОП – охорона праці; Фонд - Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; ДСЕС – державна санітарно-епідеміологічна служба.</p>
<p>Примірники актів за формою Н-5 и Н-1 разом з іншими матеріалами спеціального розслідування зберігаються на підприємстві протягом 45 років, у разі реорганізації підприємства передаються його правонаступникові, який бере на облік нещасний випадок, а у разі ліквідації підприємства - до державного архіву.</p>		

Віднесення НВ до таких, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, здійснюється відповідно до Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості [Наказ № 370 «Про затвердження Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості» Утвержденного Міністерством охорони здоров'я України 04.07.2007г.], затвердженого МОЗ. Травми за ступенем тяжкості розподіляють на 2 категорії: **тяжкі і легкі**.

До **тяжких** травм відносяться:

1. За характером отриманих ушкоджень:

- відкрита проникаюча черепно-мозкова травма;
- перелом черепа;
- внутрішньочерепна травма важкого і середньоважкого ступеня тяжкості;
- поранення, проникаючі в просвіт глотки, гортані, трахеї, стравоходу, а також ушкодження щитоподібної і виличкової залоз;
- проникаючі поранення хребта;
- ушкодження хребців шийного відділу хребта, у тому числі і без порушення функції спинного мозку;
- нестабільні ушкодження грудних або поперекових хребців;
- закриті ушкодження спинного мозку;
- поранення грудної клітки, що проникають в плевральну порожнину, порожнину перикарду або клітковину середостіння, зокрема без ушкодження внутрішніх органів;
- поранення живота, що проникають в порожнину очеревини;
- поранення, що проникають в порожнину сечового міхура або кишечника;
- відкриті поранення органів заочеревинного простору (нирок, наднирників, підшлункової залози);
- розрив внутрішнього органа грудної або черевної порожнини або порожнини таза, заочеревинного простору, розриви діафрагми, розриви передміхурової залози, розрив сечоводу, розрив перетинкової частини сечовипускального каналу;
- переломи заднього півкільця таза з розривом клубово-крижового зчленування і порушенням безперервності тазового кільця або подвійні переломи тазового кільця в передній і задній частинах з порушенням його безперервності;
- вивихи та переломовивихи великих суглобних кінцівок;
- закриті та відкриті переломи довгих кісткових кінцівок;
- множинні переломи поясних та плесневих кісток;

- ушкодження крупної кровоносної судини: аорти, сонної (загальної, внутрішньої, зовнішньої), підключичної, плечової, стегнової, підколінної артерій або супроводжуваних їх вен;
 - термічні (хімічні) опіки IV ступеня з площею ураження, що перевищує 1% поверхні тіла;
 - опіки III ступеня з площею ураження, що перевищує 10% поверхні тіла;
 - опіки III ступеня кисті, стопи, ділянок великих суглобів, шиї, статевих органів з площею ураження, що перевищує 1% поверхні тіла;
 - опіки II ступеня з площею ураження, що перевищує 20% поверхні тіла;
 - опіки дихальних шляхів з опіками обличчя і волосистої частини голови;
 - електротермічні ураження (низько- та високовольтні) з ураженням шкіри та субфасціальних структур тіла;
 - відмороження III-IV ступеня, загальне охолодження організму;
 - радіаційні ураження середнього (12-20 Гр) і важкого (20 Гр і більше) ступеня тяжкості;
 - переривання вагітності;
 - ушкодження периферичної нервової системи з функціональними порушеннями;
 - тривалі розлади здоров'я з тимчасовою втратою працездатності на 60 днів і більше;
 - стійка втрата працездатності (інвалідність);
 - травми органа зору, що супроводжуються порушенням зору.
2. Травми, що в гострій період супроводжуються:
- шоком будь-якого ступеня тяжкості і будь-якого генезу;
 - комою різної етіології;
 - гострою серцевою або судинною недостатністю, колапсом, важким ступенем порушення мозкового кровообігу;
 - гострою нирковою або печінковою недостатністю;
 - гострою дихальною недостатністю;
 - розладом регіонального і органного кровообігу, що призводить до інфаркту внутрішніх органів, гангрени кінцівок, емболії (газової і жирової) судин головного мозку, тромбоемболії;
 - сепсисом.
3. Травми, які призвели до тяжких наслідків:
- втрата зору, слуху, мови;
 - втрата якого-небудь органа або повна втрата його функції (при цьому втрата найважливішої у функціональному відношенні частини кінцівки

(кисті або стопи) прирівнюють до втрати руки або ноги);

- психічні розлади;
- втрата репродуктивної здатності;
- невиправне понівечення обличчя.

До **легких** травм відносяться:

- ушкодження, (які не відносяться до тяжких);
- розлади здоров'я з тимчасовою втратою працездатності тривалістю до 60 днів.

Медичні працівники, що надають особі, яка постраждала, першу медичну допомогу, не видають висновку про тяжкість ушкодження. До їх компетенції належить визначення характеру подальшого лікування потерпілого (амбулаторне або стаціонарне), а також констатація летального результату.

Медичний висновок про ступінь тяжкості виробничої травми дають на запит роботодавця та/або голови комісії з розслідування нещасного випадку на виробництві лікарсько-експертні комісії (ЛЕК) лікувально-профілактичного закладу, де здійснюється лікування особи, що постраждала, в строк до 1 доби з моменту надходження запиту.

Нещасний випадок, про який своєчасно не був повідомлений безпосередній керівник або роботодавець потерпілого або внаслідок якого втрата працездатності настала не відразу, розслідується і береться на облік згідно з «Порядком розслідування ...» протягом місяця після надходження заяви потерпілого або особи, яка представляє його інтереси (незалежно від строку, коли він стався).

Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин.

Роботодавець на підставі актів за формою Н-5 та Н-1 подає державну статистичну звітність про потерпілих за формою, затвердженою Держстатом, і несе відповідальність за її достовірність.

Роботодавець зобов'язаний проводити аналіз причин нещасних випадків за підсумками кварталу, півріччя і року та розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам.

Органи управління підприємств, місцеві держадміністрації зобов'язані на підставі актів за формою Н-5 та Н-1 провести аналіз обставин і причин настання нещасних випадків за підсумками півріччя і року, довести результати цього аналізу до відома підприємств, що належать до сфери їх управління, а також розробити і виконати заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам.

Органи державного управління охороною праці, органи державного нагляду за охороною праці, виконавча дирекція Фонду та її робочі органи,

профспілки перевіряють відповідно до компетенцій ефективність роботи з профілактики нещасних випадків і вживають заходів до усунення виявлених порушень вимог Порядку [Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. НПАОП 0.00-6.02-11. Затвердженого постановою КМУ від 30 листопада 2011 р. за № 1232] згідно з законодавством.

Облік ведуть:

підприємства та їх органи управління - усіх нещасних випадків;

робочі органи виконавчої дирекції Фонду - страхових нещасних випадків;

органи державного пожежного нагляду - осіб, які постраждали під час пожежі;

заклади державної санітарно-епідеміологічної служби та робочі органи виконавчої дирекції Фонду - облік осіб, які постраждали від гострих професійних захворювань (отруєнь);

Держгірпромнагляд, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві держадміністрації - оперативний облік нещасних випадків, які підлягають спеціальному розслідуванню.

Збирання статистичних даних та розроблення форм державної статистичної звітності про осіб, які постраждали внаслідок нещасних випадків на підприємствах, здійснюють органи державної статистики.

5.3. Розслідування та облік випадків професійних захворювань

Усі випадки хронічних професійних захворювань незалежно від строку їх настання підлягають розслідуванню.

До хронічного професійного захворювання належить захворювання, що виникло внаслідок провадження професійної діяльності працівника та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, пов'язаних з роботою.

Віднесення захворювання до професійного здійснюється відповідно до процедури встановлення зв'язку захворювання з умовами праці та переліку професійних захворювань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2.000 р. N 1662 (Офіційний вісник України, 2000 р., N 45, ст. 1940).

У разі підозри на професійне захворювання лікувально-профілактичний заклад направляє працівника на консультацію до лікаря-профпатолога. Лікар-профпатолог у свою чергу для становлення остаточного діагнозу та зв'язку захворювання з впливом шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу направляє хворого до спеціалізованого профпатологічного лікувально-профілактичного закладу з відповідними

документами. За результатами амбулаторного та/або стаціонарного обстеження хворих і встановлення діагнозу професійного захворювання на кожного хворого складається повідомлення про професійне захворювання (отруєння) за формою П-3. Протягом 3 днів це повідомлення надсилається:

- ; підприємству
- в санітарно-епідеміологічну службу;
- робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства.

Роботодавець організовує та наказом призначає комісію з розслідування причин виникнення професійного захворювання до складу якої входять:

- представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство (голова комісії);
- представники лікувально-профілактичного закладу, що обслуговує підприємство;
- підприємства, працівником якого є потерпілий,
- первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки;
- робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства;
- можуть залучатися представники інших органів.

Розслідування випадку профзахворювання проводиться на протязі 10 робочих днів після отримання повідомлення.

Комісія складає акт розслідування за формою П-4 у кількості 6 примірників протягом 3 діб після закінчення розслідування. Затверджені акти головним державним санітарним лікарем направляються:

- 1) хворому;
- 2) підприємству;
- 3) робочому органу виконавчої дирекції Фонду;
- 4) первинної організації профспілки;
- 5) вищому профспілковому органу;
- 6) профпатологу, який направив хворого до спеціалізованого профпатологічного лікувально-профілактичного закладу.

Акт за формою П-4 разом з матеріалами розслідування зберігається на підприємстві, в закладі державної санітарно-епідеміологічної служби та робочому органі виконавчої дирекції Фонду протягом 45 років.

5.4. Розслідування та облік аварій

Розслідування проводиться у разі, коли сталася:

аварія I категорії, внаслідок якої:

- смертельно травмовано 5 та більше осіб або травмовано 10 і більше осіб;
- спричинено викид отруйних, радіоактивних та небезпечних речовин за межі санітарно-захисної зони підприємства;
- збільшилася більш як у 10 разів концентрація забруднюючих речовин у

навколишньому природному середовищі;

зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівників підприємства чи населення;

аварія II категорії, внаслідок якої:

смертельно травмовано до 5 осіб або травмовано від 4 до 10 осіб;

зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівників цеху, дільниці з чисельністю працюючих 100 і більше осіб.

Випадки порушення технологічних процесів, роботи устаткування, тимчасової зупинки виробництва засобами автоматичного захисту та інші локальні порушення у роботі цехів, дільниць і окремих об'єктів, падіння опор та обрив проводів ліній електропередачі не належать до аварій, що мають категорію, і розслідуються підприємством в установленому законодавством порядку.

Роботодавець або особа, яка керує виробництвом під час зміни, зобов'язані діяти згідно з планом локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій, вжити першочергових заходів до рятування потерпілих і надання їм медичної допомоги, локалізації аварії, встановлення меж небезпечної зони та обмеження доступу до неї людей, збереження до прибуття комісії з розслідування аварії обстановки на місці аварії.

Роботодавець зобов'язаний негайно повідомити про аварію територіальний орган Держгірпромнагляду, орган, до сфери управління якого належить підприємство, відповідну місцеву держадміністрацію, орган з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, прокуратуру за місцем виникнення аварії і відповідний профспілковий орган, а у разі травмування або загибелі працівників також відповідний робочий орган Фонду.

Розслідування аварії, під час якої сталися нещасні випадки, проводиться з урахування вимог «Порядку розслідування ».

Головою комісії з розслідування аварії призначається представник органу, до сфери управління якого належить підприємство, або представник територіального органу Держгірпромнагляду чи МНВ.

У ході розслідування комісія з розслідування аварії: визначає: масштаб аварії; збитки, заподіяні аварією.

За результатами розслідування аварії роботодавець видає наказ, яким на підставі висновків відповідної комісії затверджує план заходів щодо запобігання подібним аваріям і згідно із законодавством притягає до відповідальності працівників за порушення вимог законодавства про охорону

праці.

Також роботодавець затверджує план заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, у якому зазначаються відомості про можливі аварії та інші надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, прогнозуються наслідки, передбачаються сили і засоби для їх ліквідації, а також строки виконання таких заходів.

Матеріали розслідування аварії друкуються, тиражуються і оформлюються в необхідній кількості підприємством, де сталася аварія, і у п'ятиденний строк після закінчення розслідування надсилаються в прокуратуру та органам, представники яких брали участь у її розслідуванні.

Облік аварій I і II категорії ведуть підприємства і органи державного управління охороною праці та органи державного нагляду за охороною праці.

Письмову інформацію про вжиття заходів, визначених комісією з розслідування аварії, роботодавець подає у зазначені в акті за формою Н-5 строки організаціям, представники яких брали участь у розслідуванні.

Контроль за своєчасним та об'єктивним проведенням розслідування, документальним оформленням та обліком аварій, вжиттям заходів до усунення їх причин здійснюють органи державного управління охороною праці та органи державного нагляду за охороною праці.

5.5. Причини виробничих травм та професійних захворювань

Нещасні випадки та професійні захворювання є наслідком незадовільних умов праці, що виникають у процесі виробництва в результаті дії небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Успішна профілактика виробничого травматизму та професійної захворюваності можлива лише за умови ретельного вивчення причин їх виникнення. Для полегшення цього завдання прийнято розділяти причини виробничого травматизму і професійної захворюваності на **дві групи чинників: виробничо-технічні** або об'єктивні (організаційні, технічні, гігієнічні) і **«людські»** (суб'єктивні), або, як їх прийнято називати, психофізіологічні чинники.

Організаційні причини: відсутність або неякісне проведення інструктажу і навчання; недостатній контроль охорони праці; відсутність інструкцій з охорони праці; незадовільна організація та утримання робочих місць; порушення правил експлуатації обладнання, транспортних засобів, інструменту; порушення норм і правил планово-попереджувального ремонту устаткування; недостатній технічний нагляд за небезпечними роботами; використання обладнання, механізмів та інструменту не за призначенням.

Технічні причини: несправність виробничого обладнання, механізмів, інструменту;

недосконалість технологічних процесів; конструктивні недоліки устаткування, недосконалість або відсутність захисних загороджень, запобіжних пристроїв, засобів сигналізації та блокування.

Санітарно-гігієнічні причини: несприятливі метеорологічні умови; висока концентрація шкідливих речовин у повітрі робочої зони; незадовільні умови освітлення; високий рівень шуму і вібрації; незадовільні мікрокліматичні умови; наявність шкідливих випромінювань; порушення правил особистої гігієни.

Психофізіологічні причини: помилкових дій внаслідок високої важкості та напруженості праці, підвищеної стомлюваності, зниження уважності; монотонні умови праці; недостатня професійна підготовленість; порушення правил безпечного виконання робіт, трудової і виробничої дисципліни; невідповідність психофізіологічних даних працюючого виконуваний роботі або його хворобливий стан.

5.6. Методи дослідження виробничого травматизму

Нещасні випадки, які сталися на виробництві і профзахворювання потрібно вивчати і аналізувати. Відомі такі методи аналізу:

Статистичний метод - заснований на вивченні матеріалів реєстрації та обліку н / в, зібраних за тривалий час (рік, півроку). Далі здійснюється систематизація їх за професіями, стажу роботи, статтю, віком, технічних факторів, характеру травм, схожості обстановки та ін. Будуються залежності травматизму від зазначених факторів, які потім використовуються в профілактичній роботі. Цей метод найбільш поширений.

Статистичний метод заснований на вивченні матеріалів реєстрації та обліку НВ, зібраних за тривалий час (рік, півроку). Цей метод найбільш поширений, він дозволяє згрупувати випадки травматизму за певними ознаками:

а) за абсолютними показниками - систематизація НВ по професіях, стажу роботи, статтю, віком, технічних факторів, характеру травм, схожості обстановки та ін Будуються залежності травматизму від зазначених факторів, які потім використовуються в профілактичній роботі.

Застосовується при однаковому середньосписочном складі працівників.

б) за відносними показниками:

На підставі актів за формою Н-1 адміністрація організації щорічно складає звіт за встановленою формою (7 Т Вр) про постраждалих від н / с, пов'язаних з виробництвом. Для зіставлення виробничого травматизму за окремі відрізки часу на кожному підприємстві необхідно не тільки враховувати кількість н / с, але і зв'язувати їх з числом працюючих і тяжкістю н / с. Для цього служать коефіцієнти травматизму (показники).

Коефіцієнт частоти травматизму - це середнє число потерпілих при нещасних випадках, за звітний період припадають на 1000 працюючих:

$$K_q = \frac{T}{P} \cdot 1000, \quad (1)$$

де T - кількість постраждалих за звітній період;

P - середньооблікова кількість працюючих.

Коефіцієнт тяжкості травматизму - це середнє число людино-днів непрацездатності, що припадає на один нещасний випадок:

$$K_m = \frac{D}{T}, \quad (2)$$

де D - число днів непрацездатності за випадками, що закінчилися у звітному періоді;

Коефіцієнт небезпеки виробництва (втрат) - середнє число людино-днів непрацездатності, що припадає на 1000 працюючих:

$$K_{on} = K_q \times K_m = \frac{D}{P} \cdot 1000 \quad (3)$$

де n - число осіб, постраждалих при n / c в звітному періоді (півріччя, рік тощо) з втратою працездатності понад 1 робочого дня;

P - середньооблікова кількість працюючих, визначається шляхом підсумовування середньооблікової кількості працюючих за кожен місяць і ділення цієї суми на кількість місяців звітного періоду;

D - загальне число ч / днів непрацездатності за весь час хвороби (у робочих днях у всіх потерпілих, включаючи померлих), тимчасова непрацездатність яких закінчилася у звітному періоді. Сюди включаються і дні непрацездатності тих постраждалих при n / v , непрацездатність яких почалася в попередньому періоді, а закінчилася у звітному.

Ці показники дозволяють вивчити динаміку травматизму, порівняти стан травматизму між окремими галузями промисловості, підприємствами, але цей метод не дозволяє розкрити причини травматизму.

Топографічний метод - полягає в тому, що на плані підприємства графічно зображуються випадки у вигляді умовних знаків за місцем їх пригоди. Таким чином, в основу покладено аналіз місць, де відбувається n / v . Цей метод найбільш наочний, однак причин не вказує.

Монографічний метод описовий, найбільш повний - характеризується тим, що небезпечні або шкідливі умови роботи виявляються детальним обстеженням окремих робочих місць, цехів, машин, установок. Вивчаються n / c , що мали місце на даному об'єкті за минулий рік, розслідується характер технологічного процесу, наявність сигналізації, спецодягу, умови виробничої обстановки, тобто випадок вивчається комплексно.

У результаті такого дослідження виявляються не тільки причини

відбулися нещасного випадків, але і, що особливо важливо, причини, які можуть призвести до травматизму.

Наприклад - авіакатастрофа (через 1 болта)

Груповий метод - розкриває структуру загальних показників і виділяє найбільш значимі групи причин, що викликали травматизм, він також встановлює основні напрями витрачання коштів (різновид статистичного).

Економічний метод - полягає у визначенні економічного збитку від виробничого травматизму, а також в оцінці ефективності витрат, спрямованих на попередження н / в з метою оптимального розподілу коштів на заходи з охорони праці.

Поряд з традиційними методами можна відзначити нові напрямки:

- а) системний підхід до вирішення проблеми безпеки праці (використовуються комплексні прийоми дослідження);
- б) метод наукового прогнозування безпеки праці;
- в) автоматизована система оперативного обліку та попередження виробничого травматизму.

Сумарні втрати підприємства складаються з прямих і непрямих витрат (збитків)

$$\sum \Pi = \Pi_{\text{п}} + \Pi_{\text{к}} \quad (5)$$

Прямі витрати включаються в себе втрати, пов'язані з тимчасовою втратою працездатності, ПВР, втрати по інвалідності $\Pi_{\text{інв}}$ і втрати, пов'язані з втратою годувальника $\Pi_{\text{ут.к}}$

$$\Pi_{\text{п}} = \Pi_{\text{вр}} + \Pi_{\text{инв}} + \Pi_{\text{ут.к}} \quad (6)$$

Непрямі втрати визначаються за виразом

$$\Pi_{\text{к}} = \text{T} + \text{P} + \text{З}_1 + \text{З}_2 \quad (7)$$

тут: T - збитки, пов'язані з втратою робочого часу;

P - втрати, пов'язані з ремонтом і встановленням обладнання, машин, механізмів тощо

З_1 – витрати на навчання нових фахівців натомість травмованих чи хворих З_2 – витрати на перенавчання (перепідготовку) травмованих чи хворих, а також пов'язані з переходом на іншу роботу.

Аналізуючи результати вивчення виробничого травматизму і профзахворювань робляться певні висновки які дозволяють виявити причини і визначити закономірності їх виникнення (зростання, спад, показники).

5.7. Заходи щодо попередження причин виробничого травматизму

Основні заходи щодо попередження та усунення причин виробничого травматизму та професійної захворюваності діляться: **на технічні та організаційні.**

До технічних заходів належать заходи з виробничої санітарії та техніки безпеки.

Заходи з **виробничої санітарії** передбачають організаційні, гігієнічні та санітарно-технічні заходи та засоби, які запобігають вплив на працюючих шкідливих виробничих факторів. Це створення комфортного мікроклімату шляхом влаштування відповідних систем опалення, вентиляції, кондиціонування повітря; теплоізоляція конструкцій будівлі та технологічного обладнання; заміна шкідливих речовин і матеріалів нешкідливими; герметизація шкідливих процесів; зниження рівнів шуму та вібрації; встановлення раціонального освітлення; забезпечення необхідного режиму роботи і відпочинку, санітарного та побутового обслуговування.

Заходи з **техніки безпеки** передбачають систему організаційних і технічних заходів і засобів, що запобігають вплив на працюючих небезпечних виробничих факторів. До них відносяться: розробка та впровадження безпечного обладнання; механізація і автоматизація технологічних процесів; використання попереджувальних пристосувань, автоматичних блокуючих засобів; правильне і зручне розташування органів управління обладнанням; розробка та впровадження систем автоматичного регулювання, контролю та управління технологічними процесами, принципово нових нешкідливих та безпечних технологічних процесів.

До **організаційних заходів** належать: правильна організація праці, навчання, контроль і нагляд з охорони праці; дотримання трудового законодавства, міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці; впровадження безпечних методів та наукової організації праці; проведення оглядів, лекційної та наочної агітації і пропаганди з питань охорони праці; організація планово-переджувального ремонту устаткування, технічних оглядів і випробувань транспортних і вантажопідіймальних засобів, посудин, що працюють під тиском.